

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2552 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดบทบาทบัญญัติเป็นแนวทางในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงซึ่งนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษา และกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด การนำไปประยุกต์ใช้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อให้ทุกคนได้เข้าถึงซึ่งการพัฒนาที่เท่าเทียมกัน

การเข้าถึงซึ่งการพัฒนาที่เท่าเทียมกันนั้นนับเป็นหัวใจหลักแห่งการพัฒนาประเทศไทยไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน (Learning Society) ที่ประกอบไปด้วยการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ การพัฒนาคนให้มีภูมิคุ้มกันในตนเอง การพัฒนาคนให้มีสุขภาวะที่ดี อันเป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาประชากรของประเทศที่มีอยู่กว่า 77 ล้านคนทั่วประเทศโดยการใช้กระบวนการศึกษาเข้ามาช่วยเสริมการพัฒนาคน

ดังนั้นกระบวนการศึกษาจึงได้กลายเป็นกุญแจสำคัญแห่งการพัฒนาคนให้มีศักยภาพตามที่รัฐธรรมนูญไทยได้กำหนดไว้ แต่ทั้งนี้ กระบวนการศึกษาได้แบ่งออกเป็นหลากหลายรูปแบบเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อผู้ที่เข้ารับการพัฒนา อันได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัยและการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life Long Learning) จึงถูกนำมาใช้เพื่อเสริมความแข็งแกร่งให้กับการศึกษาในรูปแบบอื่นๆที่กล่าวอ้างข้างต้น โดยมีจุดหมายปลายทางที่จะทำให้ผู้ที่เข้ารับการพัฒนานั้น สามารถนำองค์ความรู้และแนวทางต่าง ๆ แห่งการพัฒนาที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปสู่การพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืนเพื่อขยายฐานและนำพาความคิดที่ตนเองได้รับการพัฒนาแล้วไปสู่การพัฒนาสังคมอย่างถาวรในที่สุด

สำหรับการพัฒนาที่ถาวรที่สุด คือ การพัฒนาตนเอง (Self - Development) ซึ่งตามนัยแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น มิใช่การพัฒนาเพียงเฉพาะแค่การอ่านออกเขียนได้เท่านั้น แต่การพัฒนานั้นกลับขยายฐานไปสู่การพัฒนาในระดับแห่งปัญญา ระดับแห่งเหตุผล และระดับแห่งการพัฒนาเพื่อการครองตน การครองคน การครองงาน และการมีจิตสาธารณะ (Public Mind) อันเป็นหลักสำคัญ

แต่การสร้างให้คนมีจิตสาธารณะ (Public Mind) นั้นมักจะมีหลายคนตั้งคำถามว่ามีวิธีการใดบ้างที่จะทำให้คนถึงซึ่งจิตสาธารณะ มีรูปแบบใดที่เหมาะสมต่อการพัฒนาจิตสาธารณะ และการพัฒนาจิตสาธารณะนั้น สมควรจะอยู่ในรูปแบบการศึกษาใดที่เหมาะสมที่สุด

ซึ่งคำตอบที่ได้รับคือ การพัฒนาจิตสำนึกนั้นสามารถทำได้ทุกรูปแบบของการจัดการศึกษา ทุกสถานที่ ทุกเวลา ทุกตัวบุคคล ไม่จำกัด เพศ อายุ ผิวพรรณ ชนชั้น วรรณะและขอบเขตของบุคคลที่จะเข้ารับการพัฒนา

เพียงแต่ว่าการพัฒนานั้นต้องเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคม (Real Society) และบริบท (Context) ต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบเสริม อันได้แก่ สภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนสังคมนั้น ๆ สภาพการประกอบอาชีพ สภาพรายได้ เศรษฐกิจชุมชน เป็นต้น

สำหรับสังคมเมืองกาฬสินธุ์นั้น โดยทั่วไปแล้วผู้คนมักประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับสภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้งของเมืองที่เป็นเมืองอุดมสมบูรณ์ ดินดำน้ำชุ่ม อันได้แก่ การประกอบธุรกิจการค้าส่วนตัว การทำการเกษตร การทำประมง การทำฟาร์มปศุสัตว์ การประมงน้ำจืด จนในที่สุดพัฒนาตนเองขึ้นมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือในด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ ได้แก่ แหล่งศึกษาโดโนเสาร์สิรินธร เป็นต้น

ในขณะที่ความเจริญทางด้านการศึกษาและวัตถุต่าง ๆ อันได้แก่ ถนนหนทาง อาคารบ้านช่อง สถานที่ท่องเที่ยว แหล่งจำหน่ายซื้อของของเมืองกาฬสินธุ์เพิ่มมากขึ้น ก็ยังมีอีกหลายชุมชนเริ่มก่อสร้างและหล่อหลอมตนเองแบบสวนทางกับความเจริญที่กล่าวอ้างมา

กลับกลายเป็นชุมชนที่สร้างปัญหาให้กับสังคมเมืองกาฬสินธุ์ โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่นทั้งหลายที่กำลังเติบโตกลับไม่ได้รับการเหลียวแล ดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว ก่อให้เกิดปัญหาการติดยาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การเป็นแม่ตั้งแต่เยาว์วัย อันเนื่องมาจากสาเหตุ 2 ประการคือ 1) การขาดการเอาใจใส่ดูแลจากครอบครัว เนื่องจากผู้ปกครอง ต่างทำงานในกรุงเทพมหานครหรือจังหวัดอื่น ๆ แทบทั้งสิ้น จึงปล่อยให้เด็กอยู่กันเองหรืออยู่กับปู่ย่าตายาย ซึ่งทำการเลี้ยงดูอย่างตามมีตามเกิด 2) ไม่ได้รับการศึกษาในระบบเนื่องจากในขณะที่เยาว์วัยผู้ปกครองพาอ่อนแรงไปทำงานตามสถานที่ต่าง ๆ จนขาดการเข้าเรียนในระบบโรงเรียน ขาดการสั่งสอนทั้งเชิงองค์ความรู้ ทักษะการดำเนินชีวิต และทักษะการปกป้องตนเองจากภัยร้ายทางสังคม

ด้วยเหตุดังกล่าว ทางเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์จึงได้ร่วมมือกับทางมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตทำการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เยาวชนคนเก่ง : อาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยวขึ้น เพื่อใช้ในการฝึกอบรมในภาคหน้าและคืนคนดีกลับสู่สังคมเมืองกาฬสินธุ์อีกครั้ง โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ การสร้างเด็กให้มีความพร้อมในการครองตน การครองคน การครองงาน และการมีจิตสำนึกที่พร้อมจะช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยยึดถือแนวความคิดว่าการพัฒนาคนอย่างยั่งยืนนั้นควรพัฒนาในระดับของความคิด การสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด การสร้างจิตสำนึกและการสร้างโอกาสแห่งการเรียนรู้ นอกบริบทห้องเรียน ตลอดจนจนเป็นการให้โอกาสแก่เด็กเหล่านี้กลับคืนสู่สังคมอีกครั้งหนึ่ง เพื่อทำการเติมเต็มจิตใจที่ขาดหายไปตั้งแต่เยาว์วัยให้กลับมามีจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยการช่วยเหลือผู้อื่นอีกครั้งดังคำกล่าวที่ว่า “อย่าทิ้งเด็กเหล่านี้ไว้ข้างหลังอย่างเดียวดาย” หรือ Don't Left Behind the Child”.

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (Need analysis) เพื่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเยาวชนคนเก่ง : อาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยว
2. เพื่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม
3. เพื่อการประเมินคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรม

ขอบเขตการวิจัย

เป็นการวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน อันได้แก่ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรและการประเมินหลักสูตรฝึกอบรมที่ได้พัฒนาขึ้น โดยยังไม่ถึงขั้นตอนการนำหลักสูตรไปทดลองใช้

ขอบเขตระยะเวลา

ขอบเขตระยะเวลา 1 ปี (ตุลาคม 2555 – กันยายน 2556)

นิยามศัพท์

1. การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การจัดทำโปรแกรมการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ
2. การพัฒนาหลักสูตรเพื่อการอบรม หมายถึง การจัดทำโปรแกรมการศึกษาหรือหลักสูตรการอบรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เฉพาะด้านของการพัฒนานั้น ๆ และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการสอน หรือการเผยแพร่ความรู้หลังจากที่ตนเองได้รับการอบรมหรือการพัฒนาแล้ว สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเยาวชนคนเก่ง : อาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยว
3. คุณภาพหลักสูตร หมายถึง ความสอดคล้องภายในของหลักสูตร อันได้แก่ รูปแบบหลักสูตรที่สัมพันธ์สอดคล้องกับปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร คุณลักษณะและความสามารถของผู้สำเร็จการศึกษาที่ต้องการ สาระการเรียนรู้ของผู้เรียน รายวิชาต่าง ๆ และสังเขปรายวิชาที่ผู้เรียนต้องเรียน ซึ่งผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ
4. หลักสูตร หมายถึง แผนประสบการณ์ หรือการจัดการเรียนการสอนที่สถาบันการศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย วัตถุประสงค์ โครงสร้าง เนื้อหา กิจกรรม วิธีการเรียนการสอน และการประเมินผล
5. หลักสูตรอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยว หมายถึง แผนประสบการณ์ การเรียนรู้ หรือรายวิชาที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในการอบรมอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยวที่มีความสอดคล้องตรงตามบริบทของสังคมกาฬสินธุ์ และตรงความต้องการของสังคมชุมชนนั้น ๆ
6. เยาวชนคนเก่ง หมายถึง ผู้ที่มีอายุระหว่าง 15 – 25 ปี ที่ทำหน้าที่ให้การช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้งในรูปแบบ

การให้ข้อมูลความรู้ทางด้านการท่องเที่ยว การให้คำแนะนำต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่นักท่องเที่ยว เช่น สิ่งใดเหมาะสมและสิ่งใดไม่เหมาะสม (Do and Don't) การปฐมพยาบาลเบื้องต้น การช่วยรับแจ้งเหตุต่าง ๆ เป็นต้น

7. ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง หมายถึง ผู้บริหารของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ อันได้แก่นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี ผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษา ตลอดจนผู้บริหารโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ 4 โรงเรียน ส่วนผู้ที่เกี่ยวข้อง หมายถึง ครู ผู้ปกครองของเยาวชน หัวหน้าชุมชนที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาเยาวชนในเขตเทศบาลเมือง กาฬสินธุ์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถให้การช่วยเหลือผู้อื่นเต็มความสามารถ

8. ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในงานวิจัยนี้หมายถึงผู้ที่มีความรู้ความชำนาญและประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และการเรียนการสอน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว นักพัฒนาหลักสูตร เป็นต้น

9. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ประสบการณ์เรียนรู้ที่ยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดในกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ หมายถึงการจัดการฝึกอบรม เยาวชนให้มีความรู้ความสามารถในการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์

10. การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความหมายสองด้าน คือ 1) ด้านผู้เรียน หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมเน้นการปฏิบัติจริง ได้แก่ การฝึกปฏิบัติการ การไปทัศนศึกษาออกชั้นเรียน ได้พัฒนากระบวนการคิดมีอิสระในการเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจของตนเอง สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองด้วยวิธีการและแหล่งความรู้ที่หลากหลายเพื่อนำความรู้ประสบการณ์ที่ได้รับไปปรับใช้ในชีวิตจริงได้ 2) ด้านผู้สอน หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การเน้นประโยชน์สูงสุดของผู้เรียนเป็นสำคัญ การเคารพในศักดิ์ศรีของผู้เรียนโดยมีการวางแผนการจัดการประสบการณ์เรียนรู้ที่หลากหลายและมีระบบ

11. การเรียนรู้บนพื้นฐานของปัญหา หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการได้สัมผัสกับปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาจริงซึ่งปรากฏอยู่ในชุมชน หรือท้องถิ่นตน เพื่อเป็นการฝึกฝนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทักษะการใช้เหตุผลและการแสวงหาความรู้มาปฏิบัติกับปัญหาจริงเนื่องจากผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และได้สัมผัสกับปัญหาต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กันซึ่งจะเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ ปัญหาการหลอกลวงนักท่องเที่ยว ปัญหาการให้ข้อมูลการเดินทางแก่นักท่องเที่ยว ปัญหาการถูกลักขโมยของของนักท่องเที่ยว ปัญหาด้านการบาดเจ็บเล็กน้อย ปัญหาด้านความไม่เข้าใจทางวัฒนธรรมและหลักการปฏิบัติตนตามแหล่งโบราณสถานต่าง ๆ เป็นต้น

12. บูรณาการ หมายถึง การนำเอาศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อประโยชน์ในการจัดหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ เป็นกระบวนการบูรณาการ 3 ฐานความคิด ได้แก่ การมีจิตสาธารณะ การมีจิตบริการและสำนึกรักบ้านเกิดแห่งตน

13. หลักสูตรแบบบูรณาการ หมายถึง หลักสูตรที่นำเอาเนื้อหาของวิชาต่าง ๆ ของศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกันมาหลอมรวมเข้าด้วยกันทำให้เอกลักษณ์ของแต่ละวิชาหมดไป เกิดเป็นเอกลักษณ์ใหม่ของหลักสูตร ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ คือ หลักสูตรฝึกอบรมเยาวชนคนเก่ง : อาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลสำเร็จทางตรง

1. ได้หลักสูตรฝึกอบรมที่มีคุณภาพและตรงตามความต้องการของสังคม ชุมชน
2. ได้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพโดยอาศัยการบูรณาการฐานความคิดต่าง ๆ ได้แก่ หลักการจิตบริการ หลักการจิตสาธารณะ และหลักการสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด

ผลสำเร็จทางอ้อม

1. หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปเป็นต้นแบบใน การพัฒนาหลักสูตรอื่น ๆ เพื่อการพัฒนานุชนวัยเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างยั่งยืน
2. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่ใช้นี้ สามารถนำไปเป็นต้นแบบในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนอื่น ๆ ที่มีได้สังกัดเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ได้